

Atıf/Citation:

Doğan, M. ve Dilek, S. E., (2025). Turizm Yerel Halkın Siyasi Tercihlerini Değiştirebilen Bir Katalizör MÜDÜR?. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 26(1): 23-45.
<https://doi.org/10.24889/ife.1502646>

**TURİZM YEREL HALKIN SİYASİ TERCİHLERİNİ DEĞİŞTİREBİLEN BİR KATALİZÖR
MÜDÜR?***

Mustafa DOĞAN ve Sebahattin Emre DİLEK*****

ÖZ

Turizm, destinasyonlara farklı şehir, bölge ya da ülkeden çeşitli etnisite, dil, din, kültür gibi farklı özelliklere sahip insanlar ile yerel halk arasında bir etkileşim gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu etkileşimin doğası gereği her iki tarafta etkisi olmakla birlikte daha çok yerel toplumun sosyal, kültürel ve siyasi değerleri ve yapısında bir değişime neden olduğu; bu nedenle turizmin bir sosyal değişim ajanı-faktörü olduğuna ilişkin alanyazında çeşitli teoriler bulunmaktadır. Çalışma bu teorileri de dikkate alarak turizm gelişimi ile yerel halkın sosyal, kültürel, siyasi değişimi arasındaki ilişkiye, siyasi tercihler üzerinden bakmıştır. Bunun için de seçili turizm bölgelerinde yaşayan toplumun, oy verme davranışı ya da tercihlerindeki değişimler zaman içinde incelenmiştir. Araştırmada, Türkiye’de turizmin erken dönemden (1980 öncesi) itibaren gelişmeye başladığı ve bugün önemli bir olgunluk düzeyine sahip ve sadece yerli turist-iç turizm değil aynı zamanda yabancı turist-dış turizme de açık olan; hem deniz-kıyı hem de kültür turizmi türlerinin hâkim olduğu Türkiye’nin farklı il ve ilçeleri (Antalya: Alanya-Manavgat-Kaş; Nevşehir: Ürgüp-Avanos-Derinkuyu; Muğla: Bodrum-Marmaris-Fethiye) araştırma alanı olarak seçilmiştir. 1983 ile 2023 yılları arasındaki dönemde yapılan ve doğrudan siyasi tercihleri yansıtan milletvekili genel seçimleri sonuçları, araştırma alanı kapsamındaki üç il dokuz ilçe üzerinden karşılaştırmalı bir analizle incelemiştir. Bu destinasyon-bölgelerde yaşayan yerel halkın siyasi tercihlerini yansıtan oy verme davranışlarında, zaman içinde (40 yıl) belirgin bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Marmaris ve Bodrum destinasyonlarında kısmen, diğer destinasyonlarda ise turizmin gelişimi siyasi tercihler üzerinde önemli bir farklılık yaratmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Halk, Oy Verme Davranışları, Siyasi Tercihler, Değişim, Turizm, Türkiye
Jel Sınıflandırılması: L83, Z32, D72

**IS TOURISM A CATALYST THAT CAN CHANGE THE POLITICAL PREFERENCES OF
LOCAL PEOPLE?**

ABSTRACT

Tourism provides interaction between local residents and people with different characteristics-such as ethnicity, language, religion and culture-from different cities, regions, or countries. Although this interaction impacts both sides due to its nature, it primarily leads to changes in the social, cultural and political values and structure of the local community. Consequently, there are various theories in the literature regarding tourism as a social change agent-factor. Taking these theories into account, this study examines the relationship between tourism development and the social, cultural, and political changes experienced by local communities, focusing on political preferences. For this purpose, changes in the voting behavior or preferences of residents in selected tourism regions were analyzed over time. Tourism in Turkey began to develop in its early period (prior to 1980) and has since reached a significant level of maturity, attracting both domestic tourists- tourism and international tourists-tourism; Various cities and districts of Turkey (Antalya: Alanya-Manavgat-Kaş; Nevşehir: Ürgüp-Avanos-Derinkuyu; Muğla: Bodrum-Marmaris-Fethiye), known for both coastal and cultural tourism, were selected as research areas. The study analyzed the results of the parliamentary general elections held between 1983 and 2023 events that directly reflect political preferences- in three provinces and nine districts within these regions. The study

* Çalışmada ikinci veriler kullanıldığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

**Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Batman, Türkiye. E-posta: mustafadoganmustafa@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7648-8469>

***Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Batman, Türkiye. E-posta: s.emre.d@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7830-1928>

investigated whether there was a significant change over the past 40 years in the voting behavior of the local population in these destinations. The findings suggest that, while tourism development in certain areas, such as Marmaris and Bodrum, has partially influenced political preferences, other destinations have not experienced significant changes in this regard.

Key words: Residents, Vote Behaviors, Political Preferences, Change, Tourism, Turkey

Jel Classification: L83, Z32, D72

1. GİRİŞ

Turizm ve siyaset birbirini etkileyen ve bir arada var olan iki önemli toplumsal olgudur. Bu iki alanın etkileşimi toplumların gelişimi ve yönetimini önemli ölçüde etkilemektedir. Turizm endüstrisi yerel ve ulusal hükümetlerle iş birliği yapmakta, bu sayede makro ve mikro ölçekte turizmin geliştirilmesine yönelik plan ve politikaları etkileyebilmektedir. Siyasi kararlar da turizm endüstrisini ve turistik faaliyetleri etkileyebilmektedir. Turizm, sosyo-ekonomik etkileri açısından olumlu ve olumsuz sonuçlar yaratabilen bir değişim katalizörü olarak ele alınmakta (Brown, 2013); aynı zamanda kültürlerarası iletişim ve etkileşim yoluyla karşılıklı bir değişimi de dinamize etmektedir. Siyaset ise toplumun yönetimini ve yaşam koşullarını doğrudan etkilerken (Rush, 2014); turizm de gelir ve istihdam yaratabilen, sosyo-kültürel değişimi etkileyen ve aynı zamanda çevre sorunlarına, kültürel erozyona, bölgeler arası ekonomik eşitsizliğe de yol açabilen bir endüstridir. Bu doğrultuda araştırmanın temel sorunsalı, turizm gelişiminin Türkiye'de toplumun siyasi tercihlerini değiştirebilecek/etkileyebilecek bir sosyal katalizör olup olmadığı yönündedir. Başka bir deyişle çalışma, “Bir bölgedeki turizmin gelişmesi, o toplumun temel siyasi tercihlerini etkileyebilecek bir katalizör müdür?” sorusuna cevap aramaktadır.

Alanyazın incelendiğinde, daha çok siyaset kurumunun turizmi nasıl etkilediğine veya turizm politikalarını nasıl yönlendirdiğine yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Elliot, 1983; Matthews ve Richter, 1991; Altınay ve Bowen, 2006; Aykın ve Kahraman, 2018; Çoşgun ve Alkan, 2020; Zengin ve Koç, 2022). Turizm gelişiminde ana aktörlerden biri olan yerel halkın siyasi tercihleri ile o bölgedeki turizm gelişimi arasında paralellik kuran çalışmaların sayısı ise azdır (Ştumpf vd., 2024). Ulusal alanyazında ise bu yönde bir çalışmanın bulunmaması, araştırmanın önemini ortaya çıkarmaktadır. Çalışma iki temel amaç üzerinde kurgulanmıştır: Birincisi, seçilen turizmin önemli boyutlarda geliştiği ilçe-destinasyonlarda 40 yıllık süreçte yerel halkın siyasi eğilim ve tercihlerinin değişip değişmediği; turizmin bu bağlamda bir sosyal değişim ajanı olup olmadığını anlayabilmek; ikincisi ise bu ilişki üzerinden alanyazına katkı sağlayabilmektir. Söz konusu etkinin belirlenmek istenmesindeki amaç ise hem o bölgenin turizm planlaması politikası açısından uzun vadeli analizinin yapılabilmesi adına bir arka plan sağlayacak olması, hem de yerel halkın bir turizm paydaşı olarak siyasi tutumunun turizm aracılığıyla bir değişime/dönüşüme uğrayıp uğramadığının belirlenecek olmasıdır. Başka bir ifadeyle turizm-yerel halk-siyaset ilişkisinde yerel halkın tercihlerini önceleyen bir turizm-siyaset diyalektiğinin nasıl gerçekleştiğini/gerçekleşebileceğini ortaya koyabilmek amaçlanmaktadır. Böylelikle hem turizmin siyaset üzerinde hem de siyasetin turizm üzerindeki pratiklerinin tartışılarak, turizm-siyaset ilişkisi belirli bir teorik çerçeveye oturtulacaktır. Bu kapsamda hem kitle turizminin hâkim olduğu Antalya ve Muğla'dan üçer ilçe hem de kültür turizminin yoğun olduğu Nevşehir'den üç ilçe belirlenmiş ve araştırma alanı olarak seçilmiştir. Söz konusu destinasyonlarda 1983-2023 yılları içerisinde ortaya çıkan siyasi tercihler ile turizmin gelişimi

arasında bir paralellik kurulmaya çalışılmış ve turizm gelişiminin siyasi tercihlere etkisi irdelenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm ve siyaset ilişkisi, iki toplumsal kurumun hem düzenleyici faaliyetlerini hem de birbirileri üzerindeki etkisinden hareketle toplumsal değişim ve dönüşümü içinde barındırmaktadır. Başka bir deyişle, turizmin gelişimi siyaseti ve siyasi tercihleri etkileyebilirken, siyasetin hangi yönde geliştiği ise turizm politikalarına doğrudan etki edebilmektedir. Aynı zamanda söz konusu etki, bir bölgedeki turizm gelişimine ve o bölgede yaşayan yerel halkın refahına da dokunarak değişim ve dönüşümleri ortaya çıkarabilmektedir. Bununla birlikte turizm ve siyaset arasındaki etkileşimin açıklanabilmesi politik felsefe, sosyoloji, sosyal-psikoloji ve turizm gibi disiplinlerarası bir bakış açısı ile farklı teorilerin bütünsel olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu teorilerden ilki ise “sosyal değişim” teorisidir. Sosyolojik olarak değişim, toplumsal tutum ve davranışlarda farklılaşmanın meydana gelmesidir (Coser, 1957; Marshall, 2013). Toplumların, tarihin belirli döneminde geçirdiği bir süreç olarak toplumsal değişim, her toplumda doğası gereği mevcut olan bir olgudur (Parton, 2002). Parsons (1954) toplumsal değişim ve farklılaşmanın, nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, yeni düşünce ve davranış kalıpları geliştirmeyi sağlayan kültürlerarası etkileşim gibi faktörlerden kaynaklandığını ifade etmektedir. Sosyal değişim teorisi, toplumların zaman içinde nasıl ve neden dönüştüğünü anlamaya çalışan çeşitli çerçeveleri ve modelleri kapsamaktadır. Bu teoriler sosyal yapılar, kültürel normlar, davranışlar ve toplumsal kurumlardaki değişimleri ele alarak toplumsal dönüşümü açıklamaya çalışmaktadır. Örneğin Marx çatışma teorisi üzerinden bu açıklamayı gerçekleştirirken (Akt. Doherty, 1963), Spengler ve Toynbee döngüsel teori üzerinden (Akt. Persons, 1954), Rostow ise modernizasyon teorisi (Akt. Bernstein, 1971) ile toplumsal dönüşümü açıklamaktadır. Bununla birlikte Wallerstein dünya sistemleri teorisinden (Akt. Chirot ve Hall, 1982), Tilly ve Tarrow toplumsal hareket teorisinden (Akt. Morris, 2000), Veblen ve McLuhan teknolojik determinizmden (Akt. Brette, 2003), Giddens yapılanma teorisinden (Giddens, 2014), Storey ise kültürel teoriden (Storey, 2021) yararlanmaktadır. Söz konusu çalışmalar yıllar içerisinde sosyal değişim teorisini açıklamak adına ortaya çıkmış ve toplumsal dönüşümleri farklı bakış açıları ile ele alan çalışmalar olması bakımından önemlidir. Aynı zamanda toplumsal değişimin tek bir bakış açısı ile ele alınamayacağını göstermesi bakımından da dikkat çekicidir.

Marx, sosyal değişimin arkasındaki itici güç olarak, farklı sosyal gruplar arasındaki güç mücadeleleri ve çatışmaların rolünü vurgulamaktadır. Söz konusu teoriye turizm açısından bakıldığında ise sosyal değişim, bir destinasyona gelen ziyaretçilerin yerel halk üzerinde yaratabileceği etki ile turist-yerli halk arasındaki ortaya çıkabilecek çatışmanın yerel halkta doğuracağı değişimdir. Döngüsel teori ise toplumların yükseliş, zirve, çöküş ve yeniden doğuş döngülerinden geçtiğini söylemekte ve bunun Butler’ın (1980) destinasyon yaşam döngüsü modeli ile paralellik gösterdiğine işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle toplumlar söz konusu dönemlerden geçerek nasıl farklılaşıyor ise, bölgeler de turizm aracılığıyla farklılaşabilmekte ve değişime uğrayabilmektedir. Buradaki temel nokta ise o bölgeye yönelik oluşturulan turizm politikaları ve söz konusu politikalara yönelik yerel halkın desteğidir. Dolayısıyla turizm-siyaset ilişkisi bu teoriye göre toplumsal değişimin araçlarından birisidir.

Modernizasyon teorisi ise geleneksel toplumların, çoğunlukla batı toplumlarından etkilenen daha modern uygulamaları benimsedikçe gelişeceklerini savunmaktadır (Bernstein,

1971; Marsh, 2014). Bu durum turist kabul eden, ağırlayan ülkelerle turist deposu, turist gönderen batılı ülkeler arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Öyle ki bir bölgede turizm geliştikçe toplumun modernleşme süreçleri de hızlanmakta ve belli bir eşikten sonra toplumsal değişimler ortaya çıkabilmektedir. Modernizasyon teorisine benzer şekilde dünya sistemleri teorisinde de ülkeler arasındaki ekonomik ve politik iş birliği arttıkça sosyal değişim yaşanabileceğine vurgu yapılmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ekonomilere sahip ülkeler (turist kabul eden ülkeler) ile gelişmiş ekonomilere sahip ülkeler (turist deposu ülkeler) arasında turizm aracılığıyla oluşan ekonomik ve politik etkileşim, beraberinde turist kabul eden ülkelerde değişime neden olabilmektedir. Toplumsal hareket teorisi de artan mobilizasyonun ve kültürlerarası etkileşimin yol açtığı sosyal, kültürel ve politik sonuçlara odaklanmaktadır (Prais, 1955; Strauss, 2017). Turizm faaliyetlerine katılmanın mobilitayı artırdığı, kültürlerarası etkileşime yol açtığı sonucundan hareketle, turizmin sosyo-kültürel değişimlerin yanında politik değişimlere de sebebiyet vereceği açıktır. Dolayısıyla bir kez daha turizm ve siyaset arasındaki ilişkinin iki yönlü olduğu ve birbirlerini etkiyebildiği sonucuna varılabilmektedir.

Teknolojik determinizm teorisi ise yeni teknolojilerin sosyal etkileşimleri, ekonomik faaliyetleri ve kültürel uygulamaları nasıl yeniden şekillendirdiğini incelemekte ve bunun toplumsal değişime olanak sağladığını vurgulamaktadır (Smith ve Marx, 1994; Dafoe, 2015). Son yıllarda artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, karma gerçeklik, yapay zekâ gibi farklı teknolojik gelişmeler hem turizm endüstrisini değiştirmekte hem de siyaset kurumuna etki etmektedir. Dolayısıyla her iki toplumsal kurumu da etkileyen bir durum doğrudan toplumsal değişimin de bir katalizörü olabilmektedir. Bununla birlikte kültürel teori toplumsal değişimi yönlendirmede inançlar, değerler ve ideolojiler gibi kültürel faktörlerin rolüne işaret eder ve her iki toplumsal kurumun toplumsal değişimin birer aracısı olabileceğine dikkat çeker (Thompson, 2018). Siyaset kurumu farklı ideolojiler temelinde şekillenerek bireysel ve toplumsal tercihlere yön vermeye çalışırken, turizm de farklı inanç ve değerlerin etkileşiminin bir toplamı olarak söz konusu tercihlere değişim yaratabilme potansiyeline sahiptir. Toplumsal değişimin bireysel ve sosyal yapılar tarafından birlikte ve etkileşimli olarak gerçekleştiğini savunan yapılanma teorisi de hem turizm ve siyaset gibi iki sosyal kurumun birbirleriyle hem de söz konusu kurumların bireylerle kurduğu ilişkiye odaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle gerek yerel halk gerekse turistler turizm-siyaset ilişkisinin hem etkileyicileri hem de etkilenenleridir. Sosyal değişime odaklanan tüm bu teoriler gerek siyasetin gerekse turizmin toplumsal değişimin birer aracısı olarak ele alınması ve birbirleri arasındaki ilişkinin toplumsal dinamik yaklaşımıyla tarihsel süreç içerisinde iki yönlü olarak irdelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.1. Siyasi Partiler ve Toplumun Siyasal Tercihleri

Modern demokrasilerin ortaya çıkmasında siyasi partiler önemli bir işlev üstlenmiş; hatta demokrasiyi yaratan koşullar, çoğunlukla siyasi partiler tarafından sağlanmıştır (Çiçek, 2023). Siyasi partiler hem toplumun siyasete katılıma araçları hem de çoğulcu siyasetin temel güvenceleri olmaları nedeniyle çoğulcu bir demokratik anlayışın inşasında olmazsa olmaz yapılardır. Türkiye’de 1923’ten itibaren çok partili hayata geçme çabasındaki ısrar da böyle okunabilir. Kapani (2016) siyasi partileri, bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacı güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar şeklinde tanımlarken; Daver (2003) programını uygulamak ve üyelerini iktidara getirmek amacıyla hükümetin kontrolünü sağlamaya çalışan organize bir insan topluluğu olarak tanımlamaktadır. Tunaya

(1982) ise belirli bir program üzerinde birleşmiş kişilerin, bu programı normal seçim yoluyla gerçekleştirmek maksadıyla kurdukları topluluk olarak tarif etmektedir. Tanımlardaki ortak tema, partilerin temel çizgilerini daha doğrusu ideolojik-siyasi hattını temsil eden ‘belirli bir program’ vurgusudur. Siyasi partiler toplumdaki farklı siyasi, ideolojik eğilim ve tercihleri taşıyan ve bunu programları vasıtasıyla yansıtan organizmalar olarak görülebilir. Bu nedenle siyasi partiler, bireylerin ve toplumsal grupların siyasi tercihlerini-eğilimlerini taşıyan ve yansıtan yapılardır.

Siyasal eylem türlerinden biri olan oy verme; bireyin toplumsal yaşamında öne çıkan siyasal davranışlarından biri olarak siyasal sistemin işleyişi hususunda belirleyici olması ve siyasal karar alıcıları belirlemesini ifade eder (Turan ve Temizel, 2015). Sınıf, cinsiyet, etnisite, yaş, dini inanç, yaşanılan coğrafi bölge-memleket, hatta meslek gibi faktörler ve seçmenlerin ait oldukları sosyal grupların çıkarlarını en iyi şekilde yansıtan partilere oy vermeyi etkiler (Heywood, 2007). Bunlar dışında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartlar ve seçmenin kişisel ekonomik durumu da seçmenin siyasal tercihlerini etkileyen diğer faktörler olarak görülmektedir (Downs, 1957). Oy vermek, bireylerin siyasal tercihlerini yansıtan en temel siyasal davranış ya da eylemlerden biridir.

Türkiye’de seçmenin oy verme davranışında iki temel yaklaşım ve algı bulunmaktadır: Birincisi sağ siyasette, kalkınma, büyüme, istikrar gibi kavramları da çevreleyen muhafazakâr hatta dini ideolojik söylemler; diğeri sol siyasette, devletçilik, sekülerlik, solculuk, devrimcilik, Atatürkçülük, ulusalcılık gibi geniş bir yelpazedir (Aktaş, 2023). Siyasi tercihlerle oy verme davranışı arasında çok yakın bir ilişki vardır. Kalaycıoğlu (2012, s.7) Türkiye’de seçmenlerin oy verme davranışındaki motivasyon sağlayan unsurları, siyasi ideoloji, siyasi sosyalleşme ve ekonomik tatmin olarak açıklar. Siyasi tercihlerle ilişkilenen parti programları ya da seçim dönemlerindeki bunun bir alt versiyonu olan seçim beyannameleri, bu siyasi ideolojik hattı yansıtan en önemli metinlerdir.

2.2. Cumhuriyet Sonrası Siyasal Süreç ve Partiler

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Türkiye’nin kurucu partisidir. Çok partili hayata geçilen dönemle birlikte CHP ve 1946 yılında kurulan Demokrat Parti (DP) ilk çok partili seçimde Meclis’te yer almış iki partidir ve iki farklı siyasi hattı temsil etmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren CHP kendisini “ortanın solunda sosyal demokrat” bir parti olarak dillendirmeye başlamış (Bila, 1979); Demokrat Parti (DP)’de program ve politikalarıyla kendisini siyasi yelpazenin sağında konumlanmıştır. 1980’e kadarki dönemde seçimlere ve meclise milletvekilleriyle girme başarısı gösteren partileri dikkate alındığında 1961 yılında kurulan Adalet Parti (AP) sağda konumlanırken, sonraki süreçte kurulan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve 1969; Milli Nizam Partisi MNP (1970) ve ardılı Milli Selamet Partisi MSP (1972) siyasallaşan sağ İslamcı ve milliyetçi partiler olarak anılmaya başlanmıştır. 1961 yılında kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve 1966 kurulan Türkiye Birlik Partisi (TBP) sol siyasi yelpazede anılmıştır (TÜSES, 1999; Türkiye Raporu, 2022, YSK, 2024).

Tablo 1: Siyasi Dönemler ve Partiler

1946-1980 arası Dönem		1980 sonrası Dönem	
Parti	Siyasal Hat	HP-SODEP-SHP-CHP	Sol
CHP	Sol	DSP	Sol
DP-AP	Sağ	MDP-MÇP-MHP	Milliyetçi Sağ
MNP-MSP	İslamcı Sağ	ANAP	Sağ
TİP-TBP	Sosyalist Sol	DYP	Sağ
MHP	Milliyetçi Sağ	RP-FP-AKP	İslamcı Sağ
		DP-GP-İYP	Milliyetçi Sağ

Kaynak: TÜSES (1999), Türkiye Raporu (2022) ve YSK (2024)'den yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

1980 sonrası dönemde partilerin siyasal konumları, sol-sağ ile milliyetçi, muhafazakâr, sosyal demokrat, liberal, siyasal İslamcı gibi kategorizasyonlar daha da netleşmiştir. 12 Eylül Darbesinden üç yıl sonra yapılan ilk siyasi seçimlere katılım için 1983 Nisan ve Mayıs aylarında kurulan üç parti yeterlilik almıştır: Anavatan Partisi (ANAP), Halkçı Parti (HP) ve Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP). 1987 seçimleri ve sonrasındaki dönemlerde seçimlere giren ve milletvekili çıkaran partilere bakıldığında sağ siyasette Doğru Yol Partisi (DYP), siyasal İslamcı Refah Partisi (RP) ve ardılları Fazilet Partisi (FP) ile Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) bulunur (Türkiye Raporu, 2022; YSK, 2024). Milliyetçi sağ çizgi Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ve sonrasında Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ile devam etmiştir. Bu siyasi partilerin daha milliyetçi demokrat çizgi de Demokrat Parti (DP), Genç Parti (GP) ve İyi Parti (İYP) izlemiştir. DP ve GP girdikleri seçimlerde seçim barajını (%10) geçememiş olsalar da önemli oranda oy alabilmişlerdir. Sol'da HP ile SODEP birleşmiş (1985) ve sonrasında Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ile yola devam etmiştir (YSK, 2024). Bu süreç, CHP ve Demokratik Sol Parti (DSP)'nin tekrar siyaset sahnesine geri dönmesiyle önce ikili olarak süregelmıştır. DSP genel başkanı Bülent Ecevit'in vefat ettiği 2006 yılından sonra partinin siyasi etkisi de toplumda ve seçim sonuçlarında görece olarak azalmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Yöntem

Avrupa ve Asya'daki birçok ülke ile hem benzer hem de farklı kültürel özellik ve yapılarla sahip Türkiye'de, toplumun ve devletin siyasal yapısı ve demokrasi geçmişi 20. yüzyılda önemli bir değişim ve gelişim göstermiştir. Diğer taraftan, Türkiye'nin de dâhil olduğu Akdeniz çanağı olarak adlandırılan iklim ve kültürel miras unsurlarıyla ayırt edici özelliklere-çekiciliklere sahip ülkelerinde 1960'lı yıllardan itibaren, turizmin hızlı ve yoğun bir gelişme kat ettiği görülmektedir. Araştırmada, turizm gelişiminin yoğun olduğu bir yerellik-destinasyonda, toplumun sosyal, kültürel ve siyasal yapısında bir değişim olup olmadığı merak edilmiş; spesifik olarak “turizm, ev sahibi-ağırlayan yerel toplumun siyasal tercihlerini zaman içinde etkileyen ya da değiştirebilen bir etken-katalizör müdür?” sorusu, araştırmanın problemi ve başlangıç noktası olarak alınmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu bağlamda sistematik biçimde geçmiş bilgileri, arşiv ve istatistikleri, araştırmaları toplamaya ve sentezlemeye yönelik ikincil verilere dayalı olarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan literatür taramasından yararlanılmıştır (Baumeister ve Leary, 1997; Tranfield vd., 2003). Çalışma turizmin o bölgede sürekli ikamet eden yerel toplumun temel siyasi tercihlerini zaman içinde değiştirebilen ya da bunda etkili olabilen bir faktör olup olmadığını araştırırken ortaya çıkan temel hipotez şu şekildedir;

Hipotez 1: *Turizm bir sosyal değişim ajanıdır ve uzun dönemde yerel toplumun siyasi tercihlerini de kapsayan bir boyutta değişime neden olmaktadır.*

Araştırmanın temel problemine cevap bulmak için iki ayrı turizm türünün gelişkin olduğu üç farklı ildeki ilçeler seçilmiştir. Farklı turizm türlerine ait farklı destinasyonların seçilmesinin nedeni, turizm türü ve o bölgeye gelen turist profilinin bir etken-farklılık unsuru olup olmadığının öğrenilmek istenmesidir. Bunun için hem deniz-kum-güneş (kıyı-deniz turizmi) hem de kültür turizmi açısından önemli ve olgun destinasyonlar tercih edilmiştir. Böylelikle destinasyonlarda yaşayan insanların sosyo-kültürel ve siyasal özelliklerine, o bölgelere gelen turistin profiline ve turizm olayına-türlerine göre analiz yapılabilecektir. Deniz-kum-güneş turizmi (kıyı turizmi) daha çok tesis odaklı ve dinlenme-eğlenme amaçlı olan; bu nedenle yerelle temasın daha az olduğu bir turizm türü olarak değerlendirilebilir. Kültür turizmi ise daha az tesis ve daha çok yerelle temas olanağı çok olan bir turizm türüdür. Bu nedenle kültür turizmi açısından gelişkin ve yoğun olan Nevşehir'in Ürgüp, Avanos, Derinkuyu ilçeleri (Kapadokya bölgesi) seçilmiş ve bu bölge üzerinden turizm türü ve yerel toplumsal dinamiklere odaklı varsayımlar test edilmiştir. Daha çok temas ve etkileşimin sosyal değişim ve etki bağlamında daha yüksek bir olanak yarattığı düşünülebilir. Böylelikle araştırmanın ikinci önermesi aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

Hipotez 2: *Bir destinasyondaki hâkim turizm türü ve o bölgeye gelen turist profili, yerel toplumun siyasal-sosyal değişiminde farklılık yaratan bir faktördür.*

Deniz-kıyı turizmi, konaklama tesislerinde uygulanan pansiyon tipinin yerelle teması etkileyen (azaltan-artıran) faktörlerden biri olduğu bilinmektedir (Gormsen, 1997; Bramwell, 2004). Antalya ve Muğla, ağırlıklı olarak deniz turizmi ve çoğunlukla Avrupa (Rusya, Ukrayna dahil) ülkelerinden gelen turistlerin destinasyonlarıdır. Bu iki il ayrıca Türkiye'nin diğer turistik illerine göre tesis odaklı konaklama şekli olan ve 1990'lı yıllarda başlayıp 2000'li yılların başından itibaren yaygınlık kazanan (Aktaş vd., 2002; Çiftçi vd., 2007) herşey dahil benzeri paketlerin yoğun uygulandığı destinasyonlardır. Ancak Antalya'da Alanya ve Manavgat'ın, Muğla'da özellikle Marmaris ve Fethiye'ye göre daha yaygın herşey dahil paketleri kullanan otellere sahip olduğu görülmektedir (Çevirgen ve Üngüren, 2009). Muğla'nın Fethiye ve Marmaris bölgelerinde yarım pansiyon ve oda kahvaltı pansiyon tiplerinin yaygın olduğu bilinmektedir (Akdağ vd., 2011; Ceylan ve Yakut, 2021). Bu açıdan deniz-kıyı turizmine ev sahipliği yapan iki bölgenin kendi içinde hâkim pansiyon tipine göre bir farklılık olup olmadığı da merak edilmiş ve üçüncü önerme şu şekilde oluşturulmuştur:

Hipotez 3: *Hâkim pansiyon tipine (oda-kahvaltı, yarım pansiyon-herşey dahil) göre destinasyonlardaki yerel toplumun siyasal değişimlerinde farklılık vardır.*

Sonuç olarak iki farklı turizm türünün (deniz ve kültür) yaygın olduğu üç farklı ildeki yerel-bölgesel özelliklere sahip turizm gelişimi yaşamış-yaşayan ilçeler karşılaştırmalı olarak araştırılmıştır. Turizm nedeniyle siyasal tercihlerdeki değişimin, muhafazakâr-milliyetçi bir siyasal yapıdan ve bu siyasal-ideolojik hattı temsil eden sağ-milliyetçi partilerden, değişime açık daha liberal, özgürlükçü bir çizgiye ve bunu temsil eden siyasal-ideolojik ve sol-liberal-özgürlükçü

partilere olacağı varsayılmıştır. Bu kapsamda deniz-kıyı turizminin yerel ve yabancı turistlerin uzun bir dönemdir etkin-yaygın olduğu Muğla'nın Bodrum, Kuşadası, Marmaris ve Antalya'nın Alanya, Manavgat, Kaş ilçeleri ile Kapadokya bölgesi (Ürgüp, Avanos, Derinkuyu) karşılaştırmalı olarak incelenmiş; farklı analizlerle temel soru ve hipotezlere birçok açıdan cevap aranmıştır.

3.2. Veri Seti

Araştırmada ikincil verilerden yararlanılmış; Türkiye'deki 1983 yılından sonra yapılan milletvekili (genel) seçim sonuçları temel alınmıştır. Belediye seçimleri olarak adlandırılan yerel seçimler Türkiye'de siyasi tercihlerin yanında, adayın kişiliği, kimliği, memleketi gibi daha heterojen faktörlerin etkili olduğu seçimlerdir (Negiz ve Akyıldız, 2012; Beren, 2013; Karahan-Uslu, Bozkurt ve Tüfekçioğlu, 2017). Bu nedenle oy verme davranışlarında siyasi tercihi doğrudan yansıtmadığı için, dikkate alınmamış; daha homojen bir ilişki sunan genel-milletvekili seçimlerinin kullanılması tercih edilmiştir. Ancak PKK'nın başı Abdullah Öcalan'ın 1999 yılı Şubat ayında yakalanmasına bağlı olarak hemen sonrasında yapılan Mayıs seçimlerinde milliyetçi-ulusalcı reflekslerin etkili olması nedeniyle sıra dışı bir seçim olarak (İpekşen ve Duman, 2013) 1999 seçimleri, araştırma verilerinin dışında bırakılmıştır. 1983, 1987, 1991, 1995, 2002, 2007, 2011, 2015 Haziran ve 2015 Kasım, 2018 ve 2023 seçimleri olmak üzere 40 yıllık dönem ve 11 genel seçimin sonuçları dikkate alınmıştır (YSK, 2024). Genel-milletvekili seçimlerinin sonuçlarına bakarak zaman içerisinde (turizmin gelişmeye başladığı dönemlerden itibaren) ilgili ilçelerin oy dağılımlarında belirgin bir değişim olup olmadığı analiz edilmiştir. Siyasi tercihler; partilere göre oy oranlarındaki değişimler analiz edilirken Türkiye siyaseti açısından muhafazakâr-milliyetçi sağ ve değişim-demokrat sol partiler ayrımı kullanılmıştır. Turistik açıdan gelişmiş bölgelerdeki tesisleşme (konaklama, restoran, acenta vb.) nüfus, gelen yerli-yabancı ziyaretçi sayısı gibi veriler de dikkate alınmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Turizm Gelişim Süreci

Türkiye'de turizm sektörünün gelişimi için Cumhuriyet döneminde atılan somut adımların, planlı kalkınma dönemleri ile başladığını ifade etmek mümkündür. Turizm sektörü olarak ciddi bir planlama sürecine özellikle 'İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1973) Stratejisi'nde', büyük turizm proje tasarımı ile girmiş ve kararname uyarınca; Çanakkale-Çanakkale Boğazı ve Gelibolu yarımadasından Mersin'e kadar uzanan bütün Ege ve Akdeniz kıyıları, yaklaşık üç km. derinliğinde bir kuşak içerecek biçimde, 'Büyük Turizm Projesi Bölgesi' olarak kabul edilmiştir (Sarı, 2019). Yine de 1960 ile 1980 arasında Türkiye'de turizmin henüz embriyo aşamasında olduğu, çok gelişmediği; bir endüstri ya da sektör olarak anılmadığı söylenebilir. Nitekim 1966'da 23.807 olan yatak kapasitesinin 1980'de 15 yılda toplam %10 civarında artarak 26.288 olmuştur (Türsab, 2023). Sonraki 20 yılda (1980-2000 arası) ise muazzam bir artış olmuş ve 243.794'e; 2000-2020 arası bu artış geometrik olarak devam etmiş ve 2020'de 1.756.000'e ulaşmıştır. Türkiye'de turizmin 1960'lı yıllardan itibaren ziyaretçi, turistik tesis açısından ilk geliştiği coğrafyalar, İstanbul dışında Muğla ve Antalya'da araştırmanın da seçtiği ilçeler ile Nevşehir yani Kapadokya bölgesidir.

4.1.1. Muğla Bölgesi Turizm Yapısı ve Gelişimi

Muğla özellikle Bodrum, iklimi ve doğal güzellikleriyle Türkiye turizminin ilk kıyı-deniz destinasyonlarından biri olmuştur. Turizm açısından diğer destinasyonlara göre daha erken gelişen bu bölgede 1960'lı yıllardan itibaren bir hareketlilik olsa da özellikle 1980'den sonraki dönemde iç ve dış turizm yoğunluk kazanmıştır. Bodrum'da ilk turizm hareketleri 1960'lı yıllarda başlamış; özellikle su altı dalış amaçlı yabancı ziyaretçiler 1960'lı yılların ortalarından itibaren Bodrum'a gelmeye başlamıştır (Çakmak, 2019).

Marmaris'te ise daha sonra ve yavaş gelişen bir süreç vardır. 1971 yılında Turizm Bankası tarafından açılan Marmaris (Turban) Tatil Köyü 1988 yılına kadar tek büyük turizm yatırımı olarak kalmış sonrasında 1988 yılında Altinyunus Tatil Köyü hizmete açılmıştır (Uzun, 2022). Marmaris 1990'lı yıllardan itibaren ağırlıklı yabancı turist ağırlayan milliyet olarak da ağırlığı Birleşik Krallık'tan gelenlerin oluşturduğu (Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022) bir seyir izlemiştir. Fethiye'de 1970'li yılların ortalarından itibaren turizm gelişiminin başladığı (Akbulut, 2019) ve 1990'lı yıllara kadar yavaş bir ilerleme kat ettiği görülmektedir. 2023 yılında Muğla'ya gelen yabancı turist sayısı 3 milyon 395 bin 947'ye ulaşmış; bunun yaklaşık 1,5 milyonunu İngilizler oluşturmuş; Bodrum'u 1 milyon 375 bin yabancı turisti ağırlamış ve bunun çoğunluğunu yine İngilizler sonrasında Ruslar oluşturmuştur (Turizm Ajansı, 2024).

4.1.2. Antalya Bölgesi Turizm Yapısı ve Gelişimi

Antalya 1980'lerden itibaren özellikle kıyı-deniz turizminin geliştiği bir bölgedir. Alanya, Manavgat büyük konaklama tesisleri yatırımlarının devlet tarafından da teşvik edildiği, önemli yatak kapasitesine sahip destinasyonlar olmuştur. Türkiye genelinde 2023 yılı itibariyle 1 milyon 200 bin bakanlık belgeli yatağın %42'sine sahip Antalya'daki 889 tesiste, 232 bin 361 oda ve 500 bin 583 yatak bulunmakta ve ilçelere göre yatak sayısı bakımından Manavgat 529 otel, 183 bin 706 yatakla 1. sırada, onu 575 otel ve 167 bin 235 yatakla Alanya takip etmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023; Aktob, 2023). Buna paralel olarak Antalya 2023 yılı itibariyle toplam 94 milyon 30 bin gecelemeyle Türkiye'deki toplam geceleme sayısının %62,4'üne sahip olarak ilk sırada yer almıştır (Aktob, 2024). İlçeler sıralamasında gecelermelerin %32'sini oluşturan Manavgat ilk sırada, Alanya %23,7 oranla ikinci, Serik %15 ile üçüncü, Kemer %13,9'la dördüncü sırada yer alırken, Aksu %8,4 ve ardından Muratpaşa, Konyaaltı, Kaş, Kumluca ilçeleri sıralanmaktadır (Aktob, 2024).

Alanya'da turizm hareketlerinin Bodrum gibi 1960'lı yıllardan itibaren hareketlendiği ev pansiyonları ve az sayıda da olsa ilk otellerin bu yıllarda yapılmaya başladığı görülmüştür. 1983 yılında 7136 olan Alanya'nın toplam yatak kapasitesi (Demirel, 1997), 2023 yılında 167 bine; ağırladığı turist sayısı da 6,7 milyon civarına ulaşmıştır (Alanya Kent Konseyi, 2023). Alanya ağırlanan turist sayısına göre tüm Antalya'da ortalama %20'lik bir ağırlığa sahiptir, (Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Turizm İstatistikleri, 2000-2020) bu ağırlık içinde ağırlanan ziyaretçiler içerisindeki yabancı turistlerin çoğunluğunu Alman turistler olmuştur. Almanları, Ruslar ve İngilizler izlemiştir (Aktob, 2024). Manavgat özellikle Side ve Kızılağaç Turizm Gelişim Bölgeleri ve antik kenti ile öne çıkmakta olup 1980'li yılların sonundan itibaren hızlı gelişim göstermiştir.

4.1.3. Kapadokya Bölgesi Turizm Yapısı ve Gelişimi

Bu bölgenin temel destinasyonları Ürgüp, Avanos ve Derinkuyu'dur. Doğal ve kültürel miras çekicilikleriyle turist çeken bölgede kültür turizmi ve versiyonları hâkimdir. Ürgüp ilk turizm hareketlerinin başladığı yerdir öyle ki 1960'lı yılların başında Ürgüp ve Avanos'ta ilk turizm hareketleri başlamış, 1964-1965 yılları arasında Ürgüp'te ilk otel Tusan Otel ismiyle faaliyete geçmiş; 1971 yılında da Ürgüp Müzesi açılmıştır (Kaya, 2020).

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023 yılı resmi istatistiklerine göre; Nevşehir toplam 646 konaklama tesisi ve 30.789 yatak kapasitesine sahiptir ve mevcut yatak sayısı bakımından Türkiye'deki iller arasında 6. sırada yer almaktadır. Bölgeye 2022 yılında toplam 4 milyon 192 bin, 2023 yılında 4 milyon 826 bin 662 yerli ve yabancı turist gelmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). Bu aynı zamanda Nevşehir için tüm zamanların rekorudur. Kapadokya'daki müze ve ören yerlerini 2022'de 4 milyon 192 bin, 2021'de 2 milyon 285 bin turist ziyaret etmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023).

Kültür turizmi destinasyonunda konaklama işletmelerinin pansiyon türleri genel olarak oda-kahvaltı veya yarım pansiyondur. Bu turizm türü, kahvaltı ile akşam yemeği arasındaki uzun zaman diliminde turistlerin tesis dışında ve müze, ören yeri, alışveriş yerleri gibi gezilecek yerler için dışarıda olduğu bir aktivite şekli hâkimdir. Bu nedenle yerel kültür ve toplumla temas ihtimalinin daha fazla olduğu bir turizm türüdür (Du Cros, H. ve McKercher, 2020).

4.2. Genel Seçim Sonuçları Analizi (1983-2023)

Tablolarda yer alan bazı özel bilgi notları şöyledir: 1999 seçimleri tablolarda yer alsa da değerlendirmelerde dikkate alınmamıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ilk kez 2002 yılında seçimlere girmiştir. 2015 yılında Haziran ve Kasım olmak üzere iki kez genel seçim yapılmıştır. 1980 yılından sonraki dönemde “Sol” olarak kategorize edilen partiler: HP, SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti), CHP, DSP, HDP (Halkların Demokrasi Partisi), YSP (Yeşil Sol Parti), TİP (Türkiye İşçi Partisi); Sağ partiler olarak kategorize edilenler de: ANAP, MDP, MÇP, DYP, RP, FP, GP, DP, AKP, İYP'dir (Özdemir, 2021; Biçici ve Doğru, 2024). İlk olarak Muğla'ya bağlı Bodrum, Marmaris ve Fethiye ilçelerine ait 1983'ten 2023'e kadarki genel seçim sonuçları Tablo 2'de aktarılmıştır.

Bodrum'da 1999 seçimleri analizin dışında tutulduğunda, Sol partilerin 1983-2002 arasında (2002 seçimleri dâhil) toplamda %30 bandında; Sağ partilerin %60-70 bandında olduğu görülür. 2011'den itibaren bu oran sol partiler lehine değişmeye başlamış; son 5 seçimde oranlar tersine dönmüştür. 2011 seçimleriyle birlikte Sol partilerin Bodrum'da ağırlık kazandığı ve 2002'den itibaren seçimlerden birinci parti olarak çıktıkları görülmüştür. 1983'ten 2023'e, ilçe nüfusu ortalama 6 kat, seçmen sayısı da 8 kat artmıştır. Dışarıdan nüfus göçünün ilçede siyasi dengeleri değiştirdiği düşünülebilir; ancak nüfus artış hızı 1983'ten itibaren sürekli ve belli bir oranda artmış olması dolayısıyla bu göçün 2011'den itibaren olan siyasi değişim üzerinde etkili bir faktör olması ihtimal dışı olabilir. Dolayısıyla ilçeye göç ve demografik yapıdaki değişimin siyasal tercihlerin değişimindeki temel belirleyen olarak kabul edilmesi doğru olmaz.

Marmaris'te 1999 seçimlerini dışarıda bırakıldığında, 1983 ile 2002 arasında Sol partilerin %30-35, Sağ'ın ise %60-65 arası bir bandında oy aldığı görülmektedir. Bu oran 2007 seçimlerinden itibaren değişmeye başlamış ve 2011'den itibaren son beş seçimde tam tersine dönmüştür. 2002'den itibaren sol partiler seçimlerden birinci partiler olarak çıkmıştır.

Mustafa DOĞAN ve Sebahattin Emre DİLEK

Tablo 2: Bodrum-Marmaris-Fethiye Seçim Sonuçları (1983-2023)

İlçe	Seçim	1.parti	2.parti	3.parti	Sağ T.	Sol T.	Açıklama	Seçmen	Nüfus
Bodrum									
	1983	ANAP%45	MDP %31	HP %22	%76	%22		19.084	32.517
	1987	ANAP%46	DYP%15	SHP%27	%61	%33	DSP%6	27.526	37.966
	1991	ANAP%38	DYP%26	SHP%25	%64	%31	DSP%6 (Siyasi yasaklar kalktı)	31235	56.821
	1995	DYP%36	ANAP %27	DSP%14	%63	%25	CHP%11,	41652	
	1999	DSP%38	DYP%22	ANAP%11	%43	%47	MHP%10, CHP%9	53508	97.826
	2002	CHP%34	DYP%13	GP%12	%52	%34	ANAP%11, MHP%10, AKP%6	60331	
	2007	CHP%46	MHP%21	AKP%17	%49	%46	DP-GP, %11		105.474
	2011	CHP%56	AKP%22	MHP%15	%37	%56	Sol'un Sağ'ı geçtiği eşik	92.891	124.820
	2015	CHP%56	AKP%16	MHP%14	%30	%56	7 Haziran	113.546	155.815
	2015	CHP%58	AKP%18	MHP%12	%30	%58	1 Kasım	116.483	
	2018	CHP%51	AKP%16	İYP%14	%35	%63	MHP%5, HDP%12	130.972	181.541
	2023	CHP%45	İYP%16	AKP%14	%30	%53	TİP%8	150.972	198.335
Marmaris									
	1983	ANAP %42	HP %33	MDP %22	%64	%33		10.879	19.249
	1987	ANAP %47	SHP%31	DYP%11	%58	%38	DSP%7	16.782	24.742
	1991	ANAP %37	DYP%26	SHP%23	%63	%33	DSP%10	20220	41.840
	1995	DYP%31	ANAP %28	DSP%16	%59	%28	CHP%12	27415	
	1999	DSP%39	DYP%23	ANAP%10	%33	%48	CHP%9	37403	79.302
	2002	CHP%35	GP%12	ANAP%11	%49	%35	DYP%9, AKP%9, MHP%8	41894	
	2007	CHP%41	AKP%23	MHP%20	%55	%41	GP, DP%12		73.461
	2011	CHP%53	AKP%28	MHP%13	%41	%53	(Sol'un Sağ'ı geçtiği eşik)	56620	77.390
	2015	CHP%51	AKP%21	MHP%16	%37	%51		63058	89.630
	2015	CHP%55	AKP%23	MHP%13	%36	%55		64082	
	2018	CHP%48	AKP%22	İYP%14	%36	%48		68498	95.851
	2023	CHP%42	AKP%20	İYP%14	%34	%49	TİP%7	73444	96.778
Fethiye									
	1977	AP%60	CHP%29	MSP%3	%63	%29			
	1983	ANAP %53	MDP %23	HP %22	%76	%22		48883	101.879
	1987	DYP%35	ANAP%33	SHP%20	%68	%26	DSP%6	65340	
	1991	DYP%50	ANAP%23	SHP%15	%78	%19	DSP%4, RP%5	74850	114.384
	1995	DYP%38	ANAP%20	MHP%13	%71	%17	CHP%10, DSP%7	86412	127.620
	1999	DYP%24	MHP%22	DSP%19	%59	%27	ANAP%15, CHP%8	98509	154.209
	2002	DYP%29	AKP%19	CHP%18	%64	%18	MHP%13, GP%8, ANAP%5	104985	
	2007	AKP%35	CHP%24	MHP%17	%72	%24	DP%15, GP%5		173.426
	2011	AKP%41	CHP%36	MHP%17	%58	%36		134383	188.259
	2015	CHP%40	AKP%32	MHP%20	%52	%40		104529	147.703
	2015	CHP%42	AKP%36	MHP%16	%52	%42		106387	
	2018	CHP%34	AKP%32	İYP%20	%52	%34		114034	167.114
	2023	CHP%32	AKP%28	İYP%21	%54	%37	MHP%5, TİP%5	129565	177.569

Kaynak: YSK, 2024

Turizm Yerel Halkın Siyasi Tercihlerini Değiştirebilen Bir Katalizör Müdür?

Tablo 3: Alanya-Manavgat-Kaş Seçim Sonuçları (1983-2023)

İlçe	Seçim	1.parti	2.parti	3.parti	Sağ T.	Sol T.	Açıklama	Nüfus
Alanya								
	1983	ANAP%58	MDP %27	HP %12	%85	%12		31.606
	1987	ANAP%41	DYP%31	SHP%17	%75	%20	DSP%3, MÇP%3	48.224
	1991	DYP%39	ANAP%33	SHP%15	%79	%18	DSP%3, RP%7	58.823
	1995	DYP%26	ANAP %22	RP%18	%80	%12	MHP%13, CHP%12	81.121
	1999	ANAP%26	DYP%24	MHP%19	%69	%19	DSP%13, CHP%6	104.973
	2002	ANAP%23	AKP%22	CHP%19	%45	%19	AKP'nin ilk seçimi	115.965
	2007	AKP%34	MHP%21	DP%21	%76	%16	CHP%16	
	2011	AKP%42	MHP%27	CHP%23	%69	%23		167.506
	2015	AKP%40	MHP%29	CHP%22	%69	%22	Haziran Seçimleri	190.704
	2015	AKP%49	CHP%22	MHP%22	%71	%22	Kasım Seçimleri	193.714
	2018	AKP%38	İY%22	CHP%22	%73	%22	MHP%13	204.844
	2023	CHP%31	AKP%30	MHP%11	%51	%37	İY%10, TİP%3, YSP%3	231.985
Manavgat								
	1983	MDP %38	ANAP %37	HP %23	%75	%23		32.922
	1987	DYP%34	ANAP %26	SHP%29	%60	%32	DSP%3	45.667
	1991	DYP%43	SHP%25	ANAP %20	%68	%29	RP%5, DSP%4,	49.828
	1995	CHP%28	DYP%26	MHP%14	%62	%28	RP%13, ANAP%9	68.657
	1999	MHP%24	DYP%22	DSP%18	%46	%31	CHP%13	86.520
	2002	CHP%36	AKP%17	DYP%13	%30	%36		101.734
	2007	CHP%26	AKP%25	MHP%19	%54	%36	DP%10	
	2011	AKP%40	CHP%33	MHP%22	%62	%33		126.241
	2015	AKP%36	CHP%32	MHP%24	%60	%32		149.209
	2015	AKP%44	CHP%31	MHP%19	%63	%31		151.965
	2018	AKP%34	CHP%28	İY%17	%65	%28	MHP%14	159.121
	2023	CHP%32	AKP%30	MHP%12	%52	%36	İY%10, TİP%4	183.833
Kaş								
	1977	AP%72	CHP%18	MHP%3	%75	%18		
	1983	ANAP%68	MDP %16	HP %13	%84	%13		24.637
	1987	DYP%40	ANAP%33	SHP%17	%73	%20	DSP%3	31.713
	1991	DYP%55	ANAP%19	SHP%16	%78	%18	DSP%2, RP%4	27.809
	1995	DYP%38	CHP%23	ANAP%16	%54	%23		29.100
	1999	DYP%31	MHP%19	ANAP%14	%64	%25	DSP%13, CHP%12	32.538
	2002	CHP%30	DYP%26	AKP%14	%57	%30	MHP%10, ANAP%7	33.261
	2007	CHP%32	AKP%30	MHP%16	%56	%32	DP%10	34.691
	2011	AKP%38	CHP%37	MHP%18	%56	%37		38.488
	2015	AKP%37	CHP%33	MHP%21	%58	%33		40.582
	2015	AKP%42	CHP%35	MHP%16	%58	%35		41.021
	2018	AKP%36	CHP%30	İY%20	%63	%30	MHP%7	43.147
	2023	CHP%33	AKP%32	İY%12	%53	%37	MHP%9, TİP%4	47.411

Kaynak: YSK, 2024

Fethiye’de 1983-2007 yılları arasında yapılan seçimlerde sol partiler toplam %25-30; sağ partilerse toplam %70-75 bandında oy almıştır. 2015’ten itibaren bu oran sol partiler için biraz artarak %35-40 bandına çıkmış; sağ ise %50-60 arasına gerilemiştir. 2015’ten itibaren son üç seçimde sol partiler seçimlerde birinci parti olmuşsa da toplamdaki sağ-sol ağırlığı ciddi oranda değişmemiştir.

Antalya’nın üç ilçesinde de sağ-sol partilere yönelik tercihlerde 40 yılda son seçim hariç bariz bir değişim olmamıştır. Manavgat ve Kaş’ta 2002, 2007 ve 2023 seçimlerinde CHP birinci parti çıksa da sol-sağ toplam ağırlığında belirgin bir değişim olmamıştır. Son seçimde sol partilerin oy toplamı görece artsa da sağ partilerin ağırlığı devam etmiştir. Alanya’da sol partilerin oy oranı toplamı %15-25 arasında kalmıştır. Sağ partiler 1983-2023 arası dönemde ortalama %70-75 bandındadır. Sol partiler sadece 2023 seçiminden birinci Parti olarak çıkmıştır.

Manavgat’ta 1983-2023 arasında sol partilerin oy oranı ortalama %30-35, sağ partilerse %60-65 arasındadır. 2002-2007 ve 2023 seçimlerinde CHP birinci parti çıksa da oy oranlarının toplamındaki dağılımda belirgin bir değişiklik görülmemektedir. Bununla birlikte Sol partiler dört kez birinci parti olmuştur. Kaş’ta sol partilerin oy toplamı %13’lerden düzenli olarak ama küçük artışlarda %35 bandına çıkmıştır. Sağ partiler ise %75-80’lerden %55 civarına gerilemiştir. Ancak sol partiler Manavgat’ta olduğu gibi sadece üç seçimde (2002-2007-2023) birinci parti çıkmış, diğerlerinde sağ partiler birinci parti olmuş ve sağ partilerin oy oranları azalsa da toplamdaki ağırlığı değişmemiştir.

Ürgüp’te 1983-2023 arasındaki dönemde sol partilerin oy toplamı %15-20; sağ partilerin ise %75-80 bandında bir seyir izlemiş; 40 yıllık ve 11 seçimlik periyotta bu tabloda belirgin bir değişiklik olmamıştır. Sol partiler hiçbir seçimden birinci parti olarak da çıkmamıştır. Avanos’ta 1983-2023 arasında sol %25-30; sağ ise %65-70 bandında bir seyir izlemiş; sonraki seçimlerde de belirgin bir değişiklik olmamış ve Ürgüp gibi hiçbir zaman bir sol parti seçimden birinci parti çıkmamıştır. Derinkuyu’da sol sağ ağırlığında farklı bir durum olmamakla birlikte, 1987’de sol bir parti olan SHP seçimlerden birinci parti çıkmıştır ancak 1987’den sonra sol partilerin oy oranı toplamı %30’dan %20 bandına gerilemiş ve sağ partilerin toplamı tersine %60’lardan %75 bandına çıkmıştır. Bu bölgede yıllara rağmen sağ partilerin oy toplamı ağırlığında belirgin, ciddi bir değişim olmamıştır. Avanos’ta da sağ partilerin oy oranları toplamı %65-70, sol partiler de %20-25 bandında kalmış ve 40 yıllık dönemde belirgin bir değişiklik yaşanmamıştır.

Kapadokya olarak adlandırılan bölgenin Nevşehir’e bağlı üç turistik ilçesinde, yerel halkın siyasi tercihlerinde dikkate değer bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bölgede, yerel halkla turist arasındaki etkileşime potansiyel olarak en fazla olanak sağlayan turizm türüne, pansiyon şekline ve yabancı turist profiline (uzak doğulu kültür turisti) ev sahipliği yapmasına ve önemli sayıda tesisleşme ve turistik ziyaretlerine sahne olmasına rağmen turizm gelişiminin halkın siyasi tercihlerini değiştiren bir katalizör olmadığı söylenebilir.

Turizm Yerel Halkın Siyasi Tercihlerini Değiştirebilen Bir Katalizör Müdür?

Tablo 4: Kapadokya Bölgesi (Ürgüp/Avanos/Derinkuyu) Genel Seçim Sonuçları (1983-2023)

İlçe	Seçim	1.parti	2.parti	3.parti	Sağ T.	Sol T.	Açıklama	Nüfus
Ürgüp								
	1983	ANAP %45	HP %28	MDP %21	%69	%28		33.850
	1987	ANAP %42	DYP%17	SHP%22	%67	%26	DSPP%4, RP%8	34.379
	1991	ANAP %31	RP%23	DYP%23	%77	%21	SHP%16, DSP%5	35.688
	1995	RP%24	ANAP %21	DYP%20	%65	%10	CHP%10	
	1999	MHP%34	ANAP%14	FP%13	%61	%22	CHP%11, DSP%11	38.004
	2002	AKP%44	CHP%16	DYP%10	%71	%16	MHP%9, ANAP%8	
	2007	AKP%57	CHP%20	MHP%13	%70	%20		33.400
	2011	AKP%60	CHP%18	MHP%17	%77	%18		34.372
	2015	AKP%49	MHP%26	CHP%18	%75	%18	7 Haziran Seçimleri	34.891
	2015	AKP%58	CHP%19	MHP%18	%76	%19	1 Kasım Seçimleri	
	2018	AKP%50	CHP%20	MHP%15	%65	%20		
	2023	AKP%38	CHP%22	MHP%16	%68	%22	İYP%14	36.695
Avanos								
	1983	ANAP %45	HP %34	MDP %20	%65	%34		34.614
	1987	ANAP %44	SHP%25	DYP%10	%62	%30	DSP%5, MÇP%8	36.985
	1991	ANAP %35	DYP%18	SHP%20	%68	%29	DSP%9, RP%15	39.661
	1995	ANAP %23	CHP%21	MHP%19	%67	%21	RP%14, DYP%11	
	1999	MHP%26	ANAP%17	DSP%17	%51	%29	CHP%12, RP%8	43.131
	2002	AKP%26	MHP%22	CHP%21	%63	%21	ANAP%9, GP%6	
	2007	AKP%42	MHP%26	CHP%23	%68	%23		35.120
	2011	AKP%45	MHP%25	CHP%25	%70	%25		34.725
	2015	AKP%39	MHP%28	CHP%26	%67	%26		33.328
	2015	AKP%48	CHP%27	MHP%20	%68	%27		
	2018	AKP%44	CHP%26	MHP%16	%60	%26		32.618
	2023	AKP%28	CHP%26	MHP%25	%67	%26	İYP%14	32.682
Derinkuyu								
	1983	ANAP %43	HP %40	MDP %15	%58	%40		18.002
	1987	SHP%29	ANAP%27	DYP%19	%58	%35	DSP%6, RP%12	19.587
	1991	RP%31	DYP%26	SHP%20	%67	%30	ANAP%10, DSP%10	20.243
	1995	RP%36	DYP%14	DSP%14	%62	%25	MHP%12, CHP%11	
	1999	MHP%27	FP%27	DSP%12	%62	%22	CHP%10, DYP%8	24.631
	2002	AKP%45	CHP%15	DYP%12	%67	%15	MHP%10	
	2007	AKP%48	CHP%22	MHP%14	%62	%22		21.880
	2011	AKP%55	CHP%24	MHP%14	%69	%24		21.957
	2015	AKP%53	CHP%21	MHP%20	%73	%20		21.108
	2015	AKP%64	CHP%19	MHP%12	%76	%19		
	2018	AKP%52	CHP%21	MHP%18	%70	%21		20.786
	2023	AKP%43	MHP%19	CHP%19	%75	%19	İYP%13	20.767

Kaynak: YSK, 2024

Araştırmanın bulgularından hareketle, en başta belirtilen “*Bir bölgedeki turizmin gelişmesi, o toplumun temel siyasi tercihlerini etkileyebilecek bir katalizör müdür?*” sorusuna verilecek yanıt kısmen Muğla bölgesi dışında seçilen diğer turizm bölgeleri için turizmin siyasi tercihleri etkilemediği yönündedir. Diğer bir deyişle Türkiye örneğinde, turizmin uzun yıllara yayılarak önemli oranda geliştiği bölge ya da destinasyonlarda, yerel toplumun siyasi eğilim, tutum ve tercihleri bağlamında buna paralel belirgin bir değişim olmamıştır. Bu sonuç beraberinde farklı düşüncülerin ortaya koyulmasını ve tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Her ne kadar alanyazında turizm ve siyaset kurumlarının birbirleri üzerindeki etkisinin varlığına (Altınay ve Bowen, 2006; Štumpf vd., 2024); turizm gelişiminin yerel toplumun sosyal, kültürel yapısı ve tutumlarında değişimlere neden olduğuna vurgu yapılsa da söz konusu etkileşimin kültürel yapının belirlediği bir zeminde gerçekleşmesinden kaynaklı olarak ülkesel ya da bölgesel olarak değişebileceğidir. Başka bir deyişle, kültürel çevre toplumsal çevrenin belirleyicisi olarak toplumsal kurumların işleyişini ve birbirleriyle olan ilişkisini de etkileyebilmektedir. Dolayısıyla bir bölgedeki turizm endüstrisinin gelişmesi doğrudan siyasi tercihler üzerinde etkili olamayabilmektedir.

5. SONUÇ

Turizm gelişiminin sosyo-kültürel yapıya olan etkisinin farklı değişkenleri bulunmaktadır. Ülkeler arasındaki ilişkiler, turist-yerli arasındaki ilişkinin biçimi, turist tipolojisi, o bölgeye gelen turistlerin seyahat biçimi, turistik yoğunlaşma düzeyi gibi farklı değişkenler hem turizmin yarattığı sosyo-kültürel etkinin belirleyicisi hem de turizmin diğer toplumsal kurumlar üzerinde yarattığı/yaratabildiği dönüşümün gücünü belirlemektedir (Kelly ve Nankervis, 1998; Amoiradis vd., 2021). Bu noktada özellikle turist ile yerel toplum ilişkilerinin biçimi son derece önemlidir. Öyle ki Doğan (2004) söz konusu ilişki biçiminin engelleyici veya destekleyici olabileceğini; bunun hem turist yerel halk ile olan, hem de yerel halkın turist ile olan ilişkisini nasıl tanımladığına göre değişebileceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda turistik yoğunlaşma düzeyi de bu ilişkinin belirleyicisi olabilmektedir (Doxey, 1975). Destekleyici bir ilişki biçimin varlığı sosyal değişimin de hızını artırabilecek ve turizmin gelişimine bağlı olarak sosyo-kültürel yapının değişimi/dönüşümü de olumlu yönde ortaya çıkabilecektir. Aksi takdirde söz konusu ilişki özellikle yerel halk açısından bir anlam ifade etmeyerek, turizmin gelişimi toplumsal kurumlar üzerinde bir değişime yol açmayacaktır.

Bu araştırmanın bulguları, seçilen üç bölgede dokuz ilçe ölçeğindeki destinasyonlarda, Bodrum ve Marmaris özelinde siyasi tercihlerde sağdan sola doğru kısmi bir kayma eğilimi gösterse de, genel itibarıyla turizm gelişiminin yerel halkın siyasi tercihleri üzerinde önemli bir etki yaratmadığı ve dolayısıyla turist-yerli halk etkileşiminin destekleyici yönünün olamayabileceği sonucunu göstermektedir. Bunun; her üç bölgede de seyahat tipinin çoğunlukla paket turlar aracılığıyla gerçekleşmesi, ister kültür turisti (Kapadokya bölgesi) ister deniz-kıyı turisti (Antalya ve Muğla bölgesi) olsun, bunun ziyaretçilerin yerelle kurdukları ilişkiyi zayıflatması ve salt ekonomik araçsallığa indirgenmesi ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu da turizmin değişimin katalizörü olabilme etkisini yitirmesi anlamına gelmektedir.

Ortaya koyulabilecek bir diğer değerlendirme ise destinasyonun gelişim evreleri ile ilgilidir. Diğer bir ifadeyle “*bir destinasyon kendi kendine mi yoksa dış etkiyle mi gelişim göstermiştir?*” sorusunun cevabı turizmin kurumsallaşmasının ve turist-yerli ilişkisinin belirleyicisi olabilmektedir. Noronha (1979) yaptığı çalışmada bir bölgenin önce keşfedildiği, sonrasında yerel halkın yavaş yavaş turizmin bir paydaşı olarak yer aldığı ve en sonunda turizmin

toplumsal bir kurum haline geldiğinden söz etmektedir. Cohen (1979) ise bunun kendi kendine gelişen destinasyonlar için geçerli olabileceğini, dış etkiyle gelişen bölgelerde önce turizmin kurumsallaştığını ve bunun özellikle turist-yerli halk arasında derin bir uçurum yarattığını ifade etmektedir. Gerek Antalya ve Muğla bölgeleri gerekse Kapadokya bölgesinin turizm gelişimi düşünüldüğünde Cohen'in yaklaşımının bu bölgeler için daha doğru olduğu söylenebilir. Nitekim 24 Ocak 1980 kararları sonrası bu bölgelerin turizm teşvik kanunu ile turizme açılması ve turist sayısındaki hızlı artış bir yandan yerel halk nezdinde bir turizm bilincinin oluşmasına olanak sağlarken, diğer taraftan bu hızlı gelişim yerel halkın hayat pratiklerini değiştirmiş ve önceleri kendi arazisinin sahibi olan yerlileri o araziye yapılan tesislerin kalifikasyonu düşük işçileri haline getirmiştir (Aykaç, 2007). Dolayısıyla turizmin o bölgedeki gelişiminde yerel halk bir paydaş olarak görülmemiş ve bir anlamda ötekileştirilmiştir. Bu da turizmin, gelişime paralel olarak o bölgenin ekonomik koşullarında bir değişim yaratırken, sosyo-kültürel değişim üzerinde önemli bir etki yaratmadığı anlamına gelmektedir. Sonraki yıllarda hem nitelikli iş gücü arayışı hem de turizmin yaratmış olduğu çarpan etkisi ile istihdam sayılarının artması söz konusu bölgelere olan göçü de artırmış ve sosyo-kültürel yapı yavaş da olsa değişmeye başlamıştır. Ancak bu değişimin niteliği ve niceliğinin, siyasi tercih ve eğilimler üzerinde net bir kırılma meydana getiremediği söylenebilir.

Değişim/dönüşümün belirleyicisi olarak bir başka etken ise turist-yerli etkileşiminin ortaya çıktığı bölge ve kurulan ilişki kümeleridir. Burada önemli olan nokta birincil küme ilişkilerinin doğallığı ile turistlerin bu doğallığa karşı geliştirdikleri bakış açısıdır. Özgünlük arayışındaki turistler yaşadıkları turistik deneyimlere attettikleri anlam ölçüsünde o destinasyona tekrar gelme ya da tavsiye etme eğilimindedirler. Ancak turist-yerli etkileşimi, çoğunlukla turistik açıdan fiziki alan olarak da diğer bölgelerden ayrılmış, düzenlenmiş (turistize olmuş) ön bölgelerde (sahnelenen gerçeklik) ve ikincil ilişkiler kümesinde gerçekleşmektedir (Doğan, 2004). Bu durum söz konusu ilişkiyi, gerçek etkileşim üzerinden kurulabilmesi bağlamında her iki taraf için de kısıtlarken, ilişkinin sınırlanması turistlerin o bölgede belli yerlerde kümelenmelerine; aynı zamanda yerli halkın da turistlerin onları görmek istedikleri şekilde davranmalarına yol açabilmektedir. Bu nedenle turist-yerel toplum etkileşiminin yaratabileceği olası değişimlerin önü kapanabilmektedir. Kapadokya bölgesinde ise ortaya çıkan tablo bu açıdan daha ilginçtir. Bölgedeki muhafazakâr-sağ siyasi yapının turizmdeki önemli gelişime rağmen mevcut yapısını net olarak koruduğu görülmüştür. Yerel halk ve turist etkileşimi açısından daha yüksek bir potansiyele sahip olması; tesislerdeki pansiyon türü ve tesis dışı aktivitelerin yoğunluğunun da bunu desteklemesine rağmen bu bölge de Antalya ve Muğla'dan farklı sonuç göstermemiştir. Özellikle temas ve etkileşime bağlı hipotezlerin gerçekleşme olasılığının daha yüksek olduğu bu bölgede, turizmin yeterli bir dönüştürücü-çözücü- değişim gücüne erişmediği görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın, *"Bir destinasyondaki hâkim turizm türü ve o bölgeye gelen turist profili, yerel toplumun siyasal-sosyal değişiminde farklılık yaratan bir etken-faktördür (Hipotez 2)* önermesi de reddedilmek durumundadır. Bunun nedeni olarak, yine turizminin de belli noktalarda (ön bölgede) yoğunlaşması ve bölgenin geneline sirayet edemeyerek bir değişimin aracı olmaktan çok uzak kaldığı düşünülebilir. Bu sonuç, bölgedeki göreceli katı-muhafazakâr toplumsal yapısının farklı din, kültür ve etnik kimlikten gelebilecek bir değişime karşı direnç göstermesi, kendi değerlerini koruma refleksi olarak da okunabilir.

Bodrum ve Marmaris'in 2011'den itibaren son beş seçim ve 12 yıllık bir dönemde siyasal tercihlerde diğer bölgelerden farklı olarak bir değişim görülmektedir. Sağ partilerden sol partilere

doğru gelişen bu değişimde turizm gelişimi bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bodrum, Marmaris ve Fethiye pansiyon tipi olarak Antalya'ya göre her şey dâhil pansiyon türünün daha az hâkim olduğu bölgelerdir. Turistin daha çok tesis dışında olduğu bu pansiyon tipinde, doğal olarak temas ve etkileşim olasılığı da yüksektir. Bu açıdan Bodrum ve Marmaris'in diğer bölgelerdeki süreçten kısmen farklı bir seyir izlemiş olması, çalışmanın "*Hâkim pansiyon tipine (Oda-Kahvaltı, Yarım Pansiyon-Herşey Dâhil) göre destinasyonlardaki yerel toplumun siyasal değişimlerinde farklılık vardır*" hipotezi (Hipotez 3), Antalya ve Muğla özelinde kısmen kabul edilebilir yapmaktadır ancak bununla birlikte Kapadokya açısından bu hipotez reddedilmiştir.

Alanyazında yer alan sınırlı sayıdaki çalışmalarda turizm ve siyaset arasındaki ilişkinin turizmin yarattığı fayda ile bu faydanın siyasi bir desteğe dönüştüğü, turizmin yarattığı ekonomik, sosyal ve çevresel maliyetin ise siyasi desteği negatif etkilediği ifade edilmektedir (Cruz ve Bersales, 2006; Nunkoo ve Smith, 2014; Nunkoo ve So, 2016; Mihalič vd., 2016; Nunkoo ve Gürsoy, 2016). Bununla birlikte, Stumpf vd. (2024) ise turizmin yaratmış olduğu ekonomik fayda ve yerel halkın demografik profilinin siyasi tercihler üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Başka bir deyişle turizm yaratmış olduğu ekonomik fayda ile yerel halkın siyasi tercihleri üzerinde de etkili olarak sosyal değişimin bir aracı olabilmektedir. Çek Cumhuriyeti'nde yapılan çalışmada siyasi tercihleri etkileyen ana faktörlerin yerel halkın yaşam kalitesinin düşmesi, gayrimenkullerinin değerinin artması, ek vergiler, nüfusun artması ve günlük yaşamdaki aksaklıklar olduğu tespit edilmiştir.

Bhat vd. (2022) ise Keşmir bölgesinde yaptıkları çalışmada, yerel halkın siyasi faktörlere ilişkin algıları ile turizmin gelişmesine verilen destek arasındaki ilişkide hükümete olan güvenin, hükümetin algılanan ekonomik performansının ve güç düzeyinin, turizm gelişimine verilen desteği olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle toplumsal olarak hükümetin politikalarına olan güven yüksekse, özellikle siyasi değişim isteğinde olan bölgelerde yaşayan yerel halkın turizmin gelişimine yönelik desteği çok fazla olmamaktadır. Yerel halkın bu tutumu sosyal değişim teorisi açısından irdelendiğinde, turizmin bir değişim/dönüşüm yaratarak siyasi tercihlere etki edebileceği varsayımının geçerli olmayacağı yönünde bir çıkarım yapmak mümkündür (Stumpf vd., 2024). Bu araştırmada araştırma sahası olarak seçilen her üç bölgede de turizm gelişimi ile siyasi tercihler arasında pozitif yönlü ilişkinin olmaması, Bhat ve diğerlerinin (2022) sonuçları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Stumpf ve diğerlerinin (2024) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarından hareketle, yine her üç bölgede de yerel halkın demografik özelliklerinin yanı sıra turizmden elde ettikleri sosyo-ekonomik faydanın eşit ve adil olmadığı yönündeki düşüncesi de turizmin siyasi tercihleri çok fazla etkilemediği sonucunu doğruladı söylenebilir. Bununla birlikte, sosyal değişim teorisi üzerinden düşünüldüğünde, turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda her üç bölgede de yerel halk üzerinde ciddi bir olumlu etkisinin olmayışı ya da yarattığı etkinin düşük olması, turizmi; sosyal değişimin güçlü bir katalizörü olmaktan uzak kılmaktadır. Her ne kadar turizmin yaratacağı etkinin uzun vadeli ve yavaş olacağı bilinse de 40 yıllık süreçte ortaya çıkan seçim sonuçlarının, yerel halkın turizmin gelişiminden çok fazla etkilenmediği ve her üç bölgede de oy verme davranışlarını büyük oranda değiştirmede ve siyasi tercihler üzerinde önemli bir etki yaratamadığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışma, turizm ile siyaset disiplini arasındaki ilişkinin varlığını ortaya koymakla birlikte, söz konusu ilişkinin halen detaylı bir şekilde anlaşılamadığını da göstermesi bakımından önemlidir. Varsayılanın ve bu çalışmanın da önermesi olan bilimsel öngörülerin tersine, Türkiye'de seçilen farklı destinasyonlar özelinde turizm gelişiminin yerel halkın siyasi tercihleri

üzerinde bariz bir değişime neden olmadığı görülmüştür. Bunun nedenlerine ilişkin yeni varsayım ve düşünceler de ifade edilmiştir. Çalışmanın sonuçları üzerinden araştırma alanındaki araştırmacılara yeni sorular çıkmıştır. Araştırmacılara farklı faktörler, veriler ve destinasyonlar üzerinden bu önermeleri test etmeleri önerilebilir. Bununla birlikte, siyasi bir değişim talep edenlerin etmeyenlere göre turizmin gelişimine yönelik desteği de analiz edilebilir. Bunun sosyal değişim teorisi açısından ne anlama geldiği tartışılabilir. Turizm ve siyaset ilişkisine dair çalışmaların bibliyometrik analizi gerçekleştirilerek alanyazının mevcut durumu da ortaya çıkarılabilir. Ayrıca yerel yöneticilerle ve/veya kanaat önderleriyle derinlemesine görüşmeler yapılarak, onların turizme yönelik bakış açısının ne olduğu, yerel halkı oluşturdıkları/oluşturacakları turizm politikalarında bir paydaş olarak dikkate alıp almadıkları irdelenebilir. Özetle turizm ve siyasetin birer toplumsal kurum olarak birbiriyle olan ilişkisi ve birbirilerine olan etkisinin ne düzeyde olduğu halen üzerine düşünülmesi ve tartışılması gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Türkiye ve başta Akdeniz çanağında bizimle benzer turizm yapısına sahip ülkeler olmak üzere diğer ülkelerle karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak turizm sosyal değişim ilişkisi toplumlar, ülkeler, kültürler üzerinden de sorgulanabilir ve bilim alanı genişletilebilir. Turizm gelişimi ile toplumun sosyo-kültürel yapısı ve siyasal tercihleri arasında bir ilişki olup olmadığı ve bunun nedenleri üzerine yapılacak bu tür çalışmalarla alanyazın zenginleşmeli; geliştirilecek önerilerle turizm-toplum-siyaset arasındaki diyalektik derinleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, O. (2019). *Fethiye*. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/fethiye> (Erişim tarihi: 23.05.2024).
- Akdağ, G., Demirtaş, O. ve Yeşilyurt, C. (2011). Otel işletmelerinde uygulanan pansiyon türlerinin değerlendirilmesi: içmeler beldesi (Marmaris) özelinde bir içerik analizi. İçinde; Öncü, M.A. (Ed.), *12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 109-115). Düzce: Sidas Medya Ltd. Şti.
- Aktaş, A., Özdemir, B., Tarcan, E. ve Atılğan, E. (2002). Türkiye genelinde her şey dâhil uygulamasının turistler, işletme yöneticileri ve yöre esnafı açısından değerlendirilmesine yönelik bir araştırma. *Akdeniz Ülkeleri Turizm Kongresi Bildiri Kitabı* (ss. 621-648), Antalya.
- Aktaş, İ. (2023). *Siyasi tarihimizde oy verme davranışları*. <https://kriterdergi.com/dosya-siyaset-ve-secimler/siyasi-tarihimizde-oy-verme-davranislari> (Erişim tarihi: 16.05.2024).
- Aktob (2023). *Turizm İstatistikleri*. <https://aktob.org.tr/istatistik/> (Erişim tarihi: 09.05.2024).
- Aktob (2024). *Turizm İstatistikleri*. <https://aktob.org.tr/istatistik/> (Erişim tarihi: 09.05.2024).
- Alanya Kent Konseyi (2023). *Rakamlarla Alanya 2023*. <https://alanyakentkonseyi.org.tr/S/54/Rakamlarla-Alanya> (Erişim tarihi: 28.05.2024).
- Altınay, L. ve Bowen, D. (2006). Politics and tourism interface: The case of Cyprus. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 939-956.
- Amoiradis, C., Velissariou, E. ve Stankova, M. (2021). Tourism as a socio-cultural phenomenon: A critical analysis. *Journal of Social and Political Sciences*, 4(2). 10-21.
- Aykaç, A. (2007). *Yeni işler, yeni işçiler-turizm sektöründe emek*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aykın, S. M. ve Kahraman, E. (2018). Sürdürülebilir turizme siyaset engeli: Türkiye ve Hollanda ilişkileri örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 126-140.

- Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1997). Writing narrative literature reviews. *Review of General Psychology*, 1(3), 311-320.
- Beren, F. (2013). Seçmen tercihine etki eden faktörler ve seçim güvenliği: Şanlıurfa ili örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 191-214.
- Bernstein, H. (1971). Modernization theory and the sociological study of development. *The Journal of Development Studies*, 7(2), 141-160.
- Bhat, A. A., Majumdar, K. ve Mishra, R. K. (2022). Political factors influencing residents' support for tourism development in Kashmir. *International Journal of Tourism Cities*, 8(3), 718-740.
- Biçici, M. ve Doğru, D. (2024). 1980 sonrasında Türkiye'de sol Hareketler ve sol Partiler. *Asia Minor Studies*, 12(1), 11-34.
- Bila, H. (1979). *CHP tarihi 1919-1979*. İstanbul: Doruk Matbaası.
- Bramwell, B. (2004). Mass tourism, diversification and sustainability in Southern Europe's coastal regions. İçinde; Bramwell, B (Ed.), *Coastal mass tourism: Diversification and sustainable development in Southern Europe* (ss. 1-31). Clevedon Hall, USA: Channel View Publication.
- Brette, O. (2003). Thorstein Veblen's theory of institutional change: beyond technological determinism. *European Journal of the History of Economic Thought*, 10(3), 455-477.
- Brown, L. (2013). Tourism: A catalyst for existential authenticity. *Annals of Tourism Research*, 40, 176-190.
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution and implications for management of resources. *The Canadian Geographer*, XXIV(1), 5-12.
- Ceylan, M. A. ve Yakut, M. (2021). Türkiye'de turistik konaklama türlerine ve dağılışına coğrafi bir bakış. *Turkish Academic Research Review*, 6(2), 697-724.
- Chiot, D. ve Hall, T. D. (1982). World-system theory. *Annual Review of Sociology*, 8(1), 81-106.
- Cohen, E. (1979). Rethinking the sociology of tourism. *Annals of Tourism Research*, 6(1), 18-35.
- Coser, L. A. (1957). Social conflict and the theory of social change. *The British Journal of Sociology*, 8(3), 197-207.
- Coşgun, M. ve Alkan, A. D. (2020). Liberalleşme eğilimlerinin turizm sektörüne etkileri: Türkiye örneği. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, (5), 37-62.
- Cruz, R. G. ve Bersales, L. G. S. (2006). Tourism as political platform: Residents' perceptions of tourism and voting behavior. İçinde P. M. Burns & M. Novelli (Eds.), *Tourism and politics* (ss. 19-31). London: Routledge.
- Çakmak, T.F. (2019). *Bodrum*. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/bodrum> (Erişim tarihi: 22.05.2024).
- Çevirgen, A. ve Üngüren, E. (2009). Yöre esnafının herşey dâhil sistemine yönelik tutumları. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 9(2), 637-658.
- Çiçek, A. (2023). İdeolojiden kitleye Türkiye'de siyasi partiler. *Dicle Akademi Dergisi*, 3(2), 255-281.
- Çiğçi, H., Düzakın, E. ve Önal, Y.B. (2007). All inclusive system and effects on the Turkish tourism sector. *Problems and Perspectives in Management*, 5(3), 269-275.
- Dafoe, A. (2015). On technological determinism: A typology, scope conditions, and a mechanism. *Science, Technology, & Human Values*, 40(6), 1047-1076.
- Daver, B. (2003). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Doğan Yayınları.

- Demirel, M. (1997). *Alanya'da turizm* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Coğrafya Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Doğan, H.Z. (2004). *Turizmin sosyo-kültürel temelleri* (İkinci baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doherty, J. F. (1963). Marx and the sociology of change. *Philippine Studies*, 11(4), 536-547.
- Downs, A. (1957). *A Theory Economic of democracy*. New York, Ny: Haper & Row.
- Doxey, G. V. (1975, September). A causation theory of visitor-resident irritants: Methodology and research inferences. In *Travel and tourism research associations sixth annual conference proceedings* (ss. 195-198). San Diego: The Travel Research Association.
- Du Cros, H. ve McKercher, B. (2020). *Cultural tourism* (3rd edition). London: Routledge.
- Elliot, J. (1983). Politics, power, and tourism in Thailand. *Annals of Tourism Research*, 10(3), 377-393.
- Giddens, A. (2014). Structuration theory: past, present and future. İçinde C. Bryant ve D. Jary (Eds.), *Giddens' theory of structuration* (ss. 201-221). London: Routledge.
- Gormsen, E. (1997). The impact of tourism on coastal areas. *GeoJournal*, 42(1), 39-54.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*, (B. B. Özipek ve B. Kalkan, Çev.). Ankara: Liberte Yayınları.
- İpekşen, S. S. ve Duman, D. (2013). Türkiye'de genel seçim kampanyaları (1950-2002). *Turkish Studies*, 8(7), 117-135.
- Kalaycıoğlu, E. (2012). Karşılaştırmalı siyaset: Giriş. İçinde E. Kalaycıoğlu & D. Kağnıcıoğlu (Eds.), *Karşılaştırmalı siyasal sistemler* (ss. 2-37). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kapani, M. (2016). *Politika bilimine giriş* (52. baskı). Ankara: BB101 Yayınları.
- Karahan-Uslu, Z., Bozkurt, V. ve Tüfekçioğlu, H. (2017). Yerel seçimlerde seçmen davranışına etki eden faktörler: Kocaeli örneği. *Journal of Turkish Studies*, 12(3), 1-18.
- Kaya, İ. (2020). *Ürgüp müzesi*. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/urgup-muzesi> (Erişim tarihi: 21.05.2024).
- Kelly, I. ve Nankervis, T. (1998). Tourism as a catalyst for sociocultural change: An overview. *Tourism Culture & Communication*, 1(1), 79-85.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). *Turizm istatistikleri*. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-338403/2023.html> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- Marsh, R. M. (2014). Modernization theory, then and now. *Comparative Sociology*, 13(3), 261-283.
- Marshall, B. L. (2013). *Engendering modernity: Feminism, social theory and social change*. Malden, MA: John Wiley & Sons.
- Matthews, H. G. ve Richter, L. K. (1991). Political science and tourism. *Annals of Tourism Research*, 18(1), 120-135.
- Mihalič, T., Šegota, T., Knežević Cvelbar, L. ve Kuščer, K. (2016). The influence of the political environment and destination governance on sustainable tourism development: A study of Bled, Slovenia. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(11), 1489-1505.
- Morris, A. (2000). Reflections on social movement theory: Criticisms and proposals. *Contemporary Sociology*, 29(3), 445-454.
- Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022). *Yıllık istatistikler*. <https://mugla.ktb.gov.tr/TR-271198/yillik-istatistikler.html> (Erişim tarihi: 11.05.2024).

- Negiz, N. ve Akyıldız, F. (2012). Yerel seçimlerde seçmenin tercihi üzerinde aday imajının etkisi: Uşak örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 171-199.
- Noronha, R. (1979). Paradise reviewed: tourism in Bali. İçinde E. de Kadt (Ed.), *Tourism. Passport to development? Perspectives on the social and cultural effects of tourism in developing countries* (ss. 177-204). Oxford: Oxford University Press.
- Nunkoo, R. ve Gürsoy, D. (2016). Rethinking the role of power and trust in tourism planning. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 25(4), 512-522.
- Nunkoo, R. ve Smith, S. L. (2014) (Eds.). *Trust, tourism development, and planning*. London: Routledge.
- Nunkoo, R. ve So, K. K. F. (2016). Residents' support for tourism: Testing alternative structural models. *Journal of Travel Research*, 55(7), 847-861.
- Özdemir, A. U. (2021). Türkiye'de merkez sağ partilerin gelişimi, örgütlenişi ve ayrışması (1960-2002). *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 341-361.
- Parsons, T. (1954). *Essays in sociological theory* (Revised Edition). New York, NY: Macmillan Publishing.
- Parton, N. (2002). Social theory, social change and social work: An introduction. In N. Parton (Ed.), *Social theory, social change and social work* (pp. 4-18). London: Routledge.
- Persons, S. (1954). The cyclical theory of history in eighteenth century America. *American Quarterly*, 6(2), 147-163.
- Prais, S. J. (1955). The formal theory of social mobility. *Population Studies*, 9(1), 72-81.
- Rush, M. (2014). *Politics and society: An introduction to political sociology*. London: Routledge.
- Sarı, C. (2019). *Side turizm gelişim bölgesi*. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/side-turizm-gelisim-projesi> (Erişim tarihi: 22.05.2024).
- Smith, M. R. ve Marx, L. (Eds.). (1994). *Does technology drive history?: The dilemma of technological determinism*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Storey, J. (2021). *Cultural theory and popular culture: An introduction*. London: Routledge.
- Strauss, A. L. (2017). *The contexts of social mobility: Ideology and theory*. London: Routledge.
- Štumpf, P., Vojtko, V., Luštický, M. ve Janeček, P. (2024). Determinants of residents' preferences in local elections in a tourism destination. *Current Issues in Tourism*, 27(1), 112-126.
- Thompson, M. (2018). *Cultural theory*. London: Routledge.
- Tranfield, D., Denyer, D. ve Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14(3), 207-222.
- Tunaya, T.Z. (1982). *Siyasal kurumlar ve anayasa hukuku, araştırma, eğitim*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Turan, E. ve Temizel, M. (2015). Din ve siyaset ilişkisi bağlamında oy verme davranışı: Niğde bölgesinde bir araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 86-99.
- Turizm Ajansı (2024). *Muğla'ya en çok turist gönderen ülkeler!* <https://www.turizmajansi.com/haber/2023-sonuclari-aciklandi-mugla-ya-en-cok-turist-gonderen-ulkeler-h65080> (Erişim tarihi: 12.06.2024).

- Türkiye Raporu (2022). *Partiler sağ-sol ekseninin neresinde*. <https://turkiyeraporu.com/arastirma/partiler-sag-sol-ekseninin-neresinde-7548/> (Erişim tarihi: 02.12.2024).
- TÜRSAB (2023). *Türkiye'nin yatak kapasitesi 1966-...* <https://www.tursab.org.tr/istatistikler-icerik/yatak-kapasitesi> (Erişim tarihi: 29.05.2024).
- TÜSES (1999). *Türkiye'de siyasi parti seçmenleri ve toplum düzeni*. İstanbul: Boyut Matbaacılık.
- Uzun, F. V. (2022). Covid-19 Pandemisinin Turizm Esnafına Etkileri: Marmaris Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 31(1), 1-15.
- YSK (2024). *Seçim istatistikleri*. <https://www.ysk.gov.tr/tr/secim-i%CC%87statistikleri/78318> (Erişim tarihi: 10.05.2024).
- Zengin, B. ve Koç, İ. (2022). Türkiye'deki siyasi partilerin turizm politikalarının incelenmesi: Parti programlarına yönelik içeriklerin betimsel analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 1068-1090.

EXTENDED ABSTRACT

IS TOURISM A CATALYST THAT CAN CHANGE THE POLITICAL PREFERENCES OF LOCAL PEOPLE?

Introduction

Tourism and politics are two important social phenomena that affect each other and coexist. The interaction of these two areas significantly affects the development and management of societies. The tourism industry cooperates with local and national governments and thus can affect plans and policies for the development of tourism at macro and micro scales. Political decisions can also affect the tourism industry and touristic activities. When the literature is examined, it is seen that studies are mostly conducted on how political institutions affect tourism or how they direct tourism policies. The number of studies that establish a parallelism between the political preferences of the local people, who are one of the main actors in tourism development, and the tourism development in that region is few. In this context, the study is structured on two main objectives: First, to understand whether the political tendencies and preferences of the local people have changed in the 40-year period in the selected districts-destinations where tourism has developed significantly; whether tourism is an agent of social change in this context; and second, to contribute to the literature through this relationship.

Conceptual/Theoretical Framework

The relationship between tourism and politics includes social change and transformation, based on both the regulatory activities of the two social institutions and their effects on each other. In other words, while the development of tourism can affect politics and political preferences, the direction in which politics develops can directly affect tourism policies. At the same time, the effect in question can also affect the development of tourism in a region and the welfare of the local people living in that region and thus reveal changes and transformations. However, explaining the interaction between tourism and politics requires an interdisciplinary perspective such as political philosophy, sociology, social psychology and tourism, and the holistic consideration of different theories (social change, conflict theory, cultural theory, etc.). In this

study, the tourism-politics relationship is explained by considering many theories like this together.

Method

Qualitative research methods were used in the study. In this context, literature review, which is one of the qualitative research methods, was used based on secondary data to systematically collect and synthesize historical information, archives and statistics, and research. In the research, different provinces and districts of Turkey (Antalya: Alanya-Manavgat-Kaş; Nevşehir: Ürgüp-Avanos-Derinkuyu; Muğla: Bodrum-Marmaris-Fethiye) where tourism in Turkey started to develop from the early period (before 1980) and which have a significant level of maturity today and are open to not only local tourists-domestic tourism but also foreign tourists-international tourism; where both sea-coast and cultural tourism types are dominant, were selected as research areas. The study analyses whether tourism is a factor that can change or be effective in the basic political preferences of the local community that permanently resides in that region over time.

Findings

The results of the general elections held between 1983 and 2023, which directly reflect political preferences, were examined through a comparative analysis of three provinces and nine districts within the scope of the research area. It was investigated whether there was a significant difference in the voting behaviours reflecting the political preferences of the local people living in these destinations-regions over time (40 years). In Marmaris and Bodrum destinations, partially, and in other destinations, the development of tourism did not create a significant difference in political preferences.

Discussion and Conclusion

The findings of this research, although there is a partial shift from right to left in political preferences in nine districts in three selected regions, especially Bodrum and Marmaris, show that tourism development does not create a significant effect on the political preferences of the local people in general and therefore the tourist-local interaction may not have a supportive aspect. This can be thought to be related to the fact that the type of travel in all three regions is mostly through package tours, whether cultural tourists (Cappadocia region) or sea-coast tourists (Antalya and Muğla region), this weakens the relationship that visitors establish with the local and reduces them to pure economic instrumentality. This means that tourism loses its effect of being a catalyst for change. The relationship between tourism and politics as social institutions and the extent to which they affect each other are still considered to be a topic that needs to be thought about and discussed. In addition, by conducting comparative studies with other countries, especially with countries in the Mediterranean basin that have similar tourism structures to ours, the relationship between tourism and social change can be questioned and the field of science can be expanded through societies, countries and cultures. The literature should be enriched with such studies on whether there is a relationship between tourism development and the socio-cultural structure and political preferences of society and the reasons for this; the dialectic between tourism-society-politics should be deepened with the suggestions to be developed.

© Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license.
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).